

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2012
YEARBOOK
2012**

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска ПРАКТИЧНИ ИДЕИ ЗА ПРЕДАВАЊЕ (начини како да се добие фидбек -повратна информација од студентите) Biljana Ivanovska, Ph.D. PRACTICAL IDEAS FOR TEACHING (HOW TO OBTAIN STUDENTS FEEDBACK)	9
м-р Весна Коцева, м-р Татјана Уланска ПОТРЕБА ОД ВОВЕДУВАЊЕ НА АКТИВНОСТИ ЗА ОБРАБОТКА НА ИНПУТ НА ЧАСОТ ПО НЕМАЈЧИН ЈАЗИК Vesna Koceva M.A., Tatjana Ulanska M.A. THE NEED FOR INTRODUCTION OF ACTIVITIES FOR INPUT PROCESSING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	13
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ЛЕКСИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА Nina Daskalovska Ph.D., Biljana Ivanovska Ph.D. LEXICAL COMPETENCE	19
д-р Брикена Џафери, д-р Гезим Џафери ПРЕЧКИ ВО УЧЕЊЕТО И УСВОЈУВАЊЕ НА ВТОР ЈАЗИК Brikena Xhaferri Ph.D., Gezim Xhaferri Ph.D. LEARNING DISABILITIES AND SECOND LANGUAGE ACQUISITION	33
м-р Марија Тодорова, м-р Даринка Маролова НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА КАКО ТРАНСКУЛТУРНА КАТЕГОРИЈА Marija Todorova M.A., Darinka Marolova M.A. NON-VERBAL COMMUNICATION AS A TRANSCULTURAL CATEGORY ..	39
проф. д-р Емилија Петрова Ѓорѓева, Ана Ѓорѓева ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ПРЕКУ ИГРА Emilija Petrova Gjorgjeva Ph.D, Ana Gjorgjeva LEARNING FOREIGN LANGUAGE THROUGH GAME	43
м-р Јане Јованов, Елена Тупаревска КОРИСТЕЊЕ НА ВИДЕОМАТЕРИЈАЛИ ВО ПОЧЕТНАТА ЕТАПА НА ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКИОТ ЈАЗИК Jane Jovanov M.A., Elena Tuparevska THE USE OF VIDEO MATERIALS IN EARLY FOREIGN LANGUAGE LEARNING	55

д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ПЕРСОНАЛИЗАЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК НЕ Е САМО НАУКА, ТУКУ И УМЕТНОСТ Biļjana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. PERSONALIZATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING IS NOT ONLY SCIENCE BUT ART AS WELL.....	65
м-р Марија Тодорова СЕМИОТИЧКИ АСПЕКТ И СИСТЕМНОСТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС Marija Todorova M.A. SEMİOTIC ASPECT OF THE SPANISH LANGUAGE AND THE LANGUAGE AS A SYSTEM IN THE TEACHING PROCESS	69
м-р Весна Коцева КООПЕРАТИВНОТО УЧЕЊЕ КАКО МЕТОД ЗА РАЗВИВАЊЕ НА КОМУНИКАТИВНИТЕ ВЕШТИНИ Vesna Kocева M.A. COOPERATIVE LEARNING AS A METHOD FOR DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS	77
д-р Нина Даскаловска МЕНТАЛЕН ЛЕКСИКОН Nina Daskalovska, Ph.D. MENTAL LEXICON	83
д-р Снежана Ставрева Веселиновска ЗОШТО ДЕЦАТА ПОМИНУВААТ ПОМАЛКУ ВРЕМЕ ВО ПРИРОДНАТА СРЕДИНА Snezana Stavreva Veselinovska Ph.D. WHY CHILDREN SPEND LESS TIME OUTDOORS	95
м-р Загорка Донска ЗАСТАПЕНОСТА НА МОРАЛНИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ПРЕДМЕТНА НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Zagorka Donska, M.A. THE PRESENCE OF THE MORAL VALUES IN THE TEXT-BOOKS OF MACEDONIAN LANGUAGE IN THE PRIMARY EDUCATION IN REPUBLIC OF MACEDONIA	107
м-р Мима Костова КОМПАРАТИВНИОТ ПРЕГЛЕД НА МЕРКИТЕ ПРОТИВДЕВИЈАНТНОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС Mima Kostova M.A. COMPARATIVE REVIEW OF THE MEASURES AGAINST DEVIANT PUPIL BEHAVIOR IN THE PAST AND NOWADAYS	115

м-р Даринка Маролова КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Darinka Marolova M.A. CONSECUTIVE INTERPRETATION	123
м-р Јована Караниќ ПРЕДИЗВИК И ПРЕВОДЛИВОСТ НА ТОПОНИМИТЕ: СТАРАТА ЧАРШИЈА И БИТ-ПАЗАР ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКАТ КНИЖЕВНОСТ. Jovana Karanik M.A. THE CHALLENGE AND THE TRANSLATABILITY OF THE TOPONYMES: STARA CARSIIJA AND BIT-PAZAR IN THE ITALIAN TRANSLATIONS OF THE MACEDONIAN CONTEMPORARY LITERATURE	129
м-р Даринка Маролова, Костадин Голаков УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ТОЛКУВАЧОТ Darinka Marolova M.A., Kostadin Golakov INTERPRETER'S ROLE AND IMPORTANCE	137
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска МОДАЛНИТЕ ЧЕСТИЧКИ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska Ph.D., Nina Daskalovska Ph.D. MODAL PARTICLES IN THE GERMAN LANGUAGE AND THEIR MACEDONIAN COUNTERPARTS	145
м-р Драгана Кузмановска, м-р Биљана Петковска ИМЕНСКИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО КОМПОНЕНТАТА ЗООНИМИ РАЗГЛЕДУВАНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ, ГЕРМАНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК. Dragana Kuzmanovska M.A., Biljana Petkovska M.A. NOUN PHRASES WITH ZOONYM COMPONENTS IN MACEDONIAN, GERMAN AND ENGLISH	151
д-р Марија Кусевска ЗА ПОИМОТ ЛИЦЕ ВО ПРАГМАТИКАТА Marija Kusevska Ph.D. ON THE NOTION OF <i>FACE</i> IN PRAGMATICS	157
д-р Марија Леонтик АТАТУРК, ТУРСКИОТ ЈАЗИК И АЛФАБЕТСКАТА РЕФОРМА Marija Leontik, Ph.D. ATATURK, TURKISH LANGUAGE AND THE ALPHABETIC REVOLUTION.	167
д-р Октај Ахмед ТРЕТОСЛОЖНИОТ И ДИСТИНКТИВНИОТ АКЦЕНТ ВО ТУРСКИТЕ ГОВОРИ ОД ОХРИДСКО-ПРЕСПАНСКИОТ РЕГИОН Oktaj Ahmed Ph.D. THIRD-SYLLABLE AND DISTINCTIVE STRESS IN THE TURKISH DIALECTS OF OHRID-PRESPA REGION	175

- д-р Виолета Николовска**
ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ
Violeta Nikolovska Ph.D.
STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT 183
- д-р Ранко Младеноски**
ДЕЛАТА НА МАЖОВСКИ, ЦЕПЕНКОВ И ПРЛИЧЕВ
ЗА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE WORKS OF MAZHOVSKI, CEPENKOV I PRLICHEV RELATED TO
ALEXANDER III OF MACEDON 189
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
„ОЧЕРКИ БЕЛГРАДА“ ОД КОНСТАНТИН ПЕТКОВИЧ –
АВТЕНТИЧНО СВЕДОШТВО ЗА МЕШАЊЕТО НА КУЛТУРИТЕ НА
БАЛКАНОТ
Jovanka Denkova Ph.D, Mahmut Celik Ph.D
„THE OUTLINE OF BELGRADE“ BY KONSTANTIN PETKOVICH - AN
AUTHENTIC TESTIMONY OF THE MIXTURE OF CULTURES ON THE
BALKANS 197
- м-р Ева Велинова**
ПОЛИТИЧКАТА МИСЛА И КНИЖЕВНОТО ДЕЛО НА НИКОЛО
МАКИЈАВЕЛИ ВО 16-ВЕКОВНА ИТАЛИЈА
Eva Velinova M.A.
THE POLITICAL THOUGHT AND THE LITERARY WORK OF NICCOLO
MACHIAVELLI IN XVI CENTURY ITALY 203
- д-р Луси Караниколова**
ЗА РАСКАЗНОСТА ВО ЛИРСКИ КОНТЕКСТ
(Кон „Гулабии“ на Станко Враз)
Lusi Karanikolova Ph.D.
ON THE NARRATIVENESS IN LYRICAL CONTEXT (IN „GJULABII“ BY
STANKO VRAZ) 211
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ТВОРЕШТВОТО НА ХУСЕЈИН СУЛЕЈМАН ВО КОНТЕКСТ НА
ЦЕЛОКУПНАТА ТУРСКА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА
Mahmut Celik Ph.D., Jovanka Denkova Ph.D.
THE WORK OF HUSEIN SULEIMAN IN THE CONTEXT OF THE
OVERALL TURKISH CHILDREN'S LITERATURE 217
- д-р Марија Емилија Кукубајска**
КНИЖЕВНОСТА, КУЛТУРАТА, НАУКАТА И РЕЛИГИЈАТА
ЗА ПОИМАЊЕ НА КОНЕЧНОСТА И ВЕЧНОСТА
Marija Emilija Kukubajska Ph.D.
LITERATURE, CULTURE, SCIENCE AND RELIGION AND THEIR
APPROACH TO ASPECTS OF FINITENESS AND ETERNITY OF LIFE 223

- м-р Снежана Кирова**
ХАКСЛИЕВИТЕ ПОГЛЕДИ НА ЛИТЕРАТУРА
Snezana Kirova M.A.
HUXLEY'S VIEWS OF LITERATURE 233
- д-р Весна Мојсова-Чепишевска**
ПИНОКИО И ШЕЌЕРНОТО ДЕТЕ
Vesna Mojsova-Chepisevska, Ph.D.
PINOCCHIO AND THE SUGAR CHILD 239
- м-р Наталија Поп Зариева**
КНИЖЕВНИТЕ ДЕЛА КАКО СРЕДСТВО И МЕДИУМ
ЗА РАЗВИВАЊЕ ПОЗИТИВНИ МОРАЛНИ ВРЕДНОСТИ КАЈ МЛАДИТЕ
Natalija Pop Zarieva M.A.
LITERARY WORKS AS A MEANS AND MEDIUM
FOR DEVELOPING POSITIVE MORAL VALUES
WITH YOUNG PEOPLE 249
- м-р Јадранка Бочварова, Зоран Павлов**
МОБИЛНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ
Jadranka Bocvarova M.A. Zoran Pavlov
STUDENTS' MOBILITY 257
- д-р Трајче Нацев**
САКРАЛНА АРХИТЕКТУРА ВО ГРАДОТ БАРГАЛА ОД IV ВЕК ДО
КРАЈОТ НА ПРВАТА ДЕЦЕНИЈА НА VII ВЕК
Trajce Nacev Ph.D.
SACRAL ARCHITECTURE IN THE CITY OF BARGALA FROM THE IV
CENTURY TO THE END OF THE FIRST DECADE OF VII CENTURY 267

УДК: 81'272

Стручен труд
Professional paper

ЛИТЕРАТУРНИТЕ ЈАЗИЦИ ВО СОВРЕМЕН КОНТЕКСТ

д-р Виолета Николовска¹

Апстракт: Концепцијата на нацијата врзана за државата, карактеристична за 18 век во Европа, денес е многу изменета. Економски најмоќните држави денеска не се еднонационални. Прашањето за јазикот, особено за службениот јазик, не може да се разгледува надвор од социјалниот контекст. Денеска светот се квалификува како „глобално село“ во кое современите стандардни јазичи имаат потреба од јазична политика и јазично планирање. Во трудот ќе се осврнеме на некои поими кои се во врска со овие две научни и општествени дејности, како на пример јазичен статус и јазична култура. Укажуваме и на тоа дека стандардните јазичи во современ контекст се соочуваат со слични проблеми.

Клучни зборови: *нација, држава, јазик, јазичен статус, јазична култура*

STANDARD LANGUAGES IN CONTEMPORARY CONTEXT

Violeta Nikolovska, PhD¹

Abstract. The concept of the nation linked to the state, characteristic of the 18th century Europe, has changed a lot. States with powerful economies nowadays are not single nation states. The question of the language, especially the official language, cannot be viewed out of the social context. These days, the world is often qualified as “a global village” in which modern standard languages are in need of language policy and language planning, which involve both scientific and social activities. This paper discusses some concepts related to these two disciplines, such as language status and language culture. It is also pointed out that standard languages are currently facing similar problems.

Key words: *nation, state, language, language status, linguistic culture*

Поимот нација во современ контекст (Вовед)

Светот во којшто живееме се менува, се менува многу бргу. Расцепканоста на феуди ја замениле градови со концентрирано население,

¹ Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.
Faculty of educational sciences, Goce Delcev University, Stip.

денес имаме не градови, туку мегаполиси, со број на жители колку што имаат некои држави. Концепцијата на нацијата, врзана за државата, карактеристична за 18 век во Европа, денес е значително изменета. Еккономски најмоќните држави денеска не се еднонационални: САД, Европската унија (па во поблиското минато и бившиот Советски сојуз). Кај овие држави, особено во САД, поимот „нација“ веќе различно се дефинира. Овој државен сојуз, САД, заедница на имигранти од различни национални идентитети, без поголема историска традиција, на светот му понуди нов концепт на нацијата, кој се врзува за животот во иста држава, а не за заедничкото потекло на луѓето и историската традиција. Со ова, веќе почна да се проблематизира поимот нација, кој нужно беше поврзан со поимот за идентитетот. Во новата држава, дефинирана како „сон за припадници на различни нации“, ваквото поимање на нацијата „американската нација“, беше прифатено многу лесно. Немаше натпревар за докажување на националната припадност, бидејќи немаше ниту „загорзена“ нација.

Европската унија е унија на држави (од различни нации), но со голема и силна традиција. Затоа, овде прашањето на националните идентитети мора да биде решено, и тоа на праведен принцип, за да нема незадоволни членови. Повелбата за основни права на Европската унија, член 22, 2000 год. (Charter of Fundamental Rights of European Union, Article 22, 2000, преземено од Th. Ricento, 2006), тоа и го овозможува: Унијата ќе ја почитува културната, верската и јазичната разновидност.

Службените јазици во социјален контекст

Прашањето на јазикот, особено на службените, официјални јазици во државите, не може да се разгледува надвор од општествениот, социјален контекст. Во 19 век, и до 19 век, лингвистите се занимавале со прашањето за чистотата на литературните јазици, со тоа кој ги расипува јазиците, како и со тоа зошто се менуваат, дали има чисти јазици или сите се во помала или поголема мера мешани. Дваесеттиот век во Европа, особено во поставките на угледната Прашка лингвистичка школа, го одбележа теориското третирање на прашањето за стандардните јазици и грижата за нив. Прашањата за стандардниот јазик и природата на неговата норма (познато е во лингвистичката научна мисла тврдењето за нејзината еластична стабилност) добија третман на научна дисциплина. Грижата за стандардните јазици, за нивната норма, во науката за јазикот, особено во трудовите на оваа лингвистичка школа, доби сериозен, научен третман.

Социолингвистиката, како наука родена во втората половина на 20 век, на почетокот се занимаваше со тоа како одредени социјални феномени наоѓаат свој одраз во јазикот. Проблематиката на стандардните јазици никогаш не беше напуштена. Се разгледуваа фазите во развојот на литературнојазичната норма, јазичните идиоми што се бираат за

норма на стандардниот јазик, процесите на кодификација на јазиците. Во метрополите, како на пр. градот Њујорк, се изделуваа и изучуваа т.н. урбани дијалекти. Се вовеле поимот урбана дијалектологија. Тоа беше крајот на 20 век.

Актуелна слика

Денеска имаме друга слика. Многу се зборува за глобализација. Светот се квалификува како „глобално село“. Се прашуваме што се случува и што ќе се случи со различните јазици во ова „глобално село“. Се зборува за влијанието на социјалните феномени врз јазикот, но повеќе се зборува за јазична политика, јазично планирање. Повеќенационалните, моќни држави го рedefинираа проблемот на јазикот во државата, во општеството. Денес современите јазици како да се паралелно официјални со еден светски јазик, а тоа е англискиот јазик. Да се задржиме на поимот „светски јазик“. Во нашата средина, можеби и сè уште, ако требаше да донесете потврда за познавање на светски јазик, тоа можеше да биде покрај англискиот и некој друг јазик (на пр. рускиот). Денеска, се бара познавање на англиски јазик. Кога ќе се спомене светски јазик, се мисли на англиски јазик. Англискиот јазик стана јазик на комуникација во ова т.н. глобално село.

Интересен е фактот што ниедна вешташка творба за комуникација, како што беа јазиците од типот на есперанто, замислени како интернационални јазици, не успеа да заживее.

Она што ги зближува народите и во економски силните и во економски послабите држави, со свои национални, стандардни јазици е како да го решат проблемот со силното влијание на англискиот јазик во нивните јазици. Многу трудови, и во нашата средина, се напишани на оваа тема. Се дефинираат областите во кои се среќаваат англизмите и се бараат одговори дали треба, колку треба и како треба да се заменуваат.

За јазичната свест како фактор за негувањето и развојот на стандардниот јазик

Секое време си носи свое обележје. Македонскиот јазик трпел влијание од грчкиот јазик, од турскиот, еден период од српскиот, и денес од англискиот јазик. Ова е уште еден прилог кон тоа дека чисти јазици нема. Само колкав фонд на француска лексика има во англискиот јазик! На овој начин се збогатува речникот на јазикот, но и странскиот, позајмен збор може да се употреби со една сосема нова, специфична нијанса на значењето, која ќе биде својствена само за него. Меѓутоа, тука е важен еден друг момент, што многу визионерски го забележа Б. Корубин уште во далечната 1969 година (Б. Корубин, 1969): „За стихијата и свеста во развојот на литературниот јазик“. Литературната обработка на еден

јазик, вели Корубин во оваа статија, е воопшто свесна обработка (Б. Корубин, 1969, стр. 31). Прашањето е каква треба да биде таа свесна активност во развојот на литературните јазици? Пред да одговориме на ова прашање, да се задржиме малку на ова прашање: свесна активност во развојот на литературните јазици, а не само и ограничено: во развојот на нормата на литературните јазици. Во минатиот век, век на еднонационални држави (во кој државата се поврзуваше со нацијата), доволно беше да се зборува само за изборот на јазичниот идиом што ќе функционира како литературен јазик и за тоа каков треба да биде односот (првенствено на свесниот фактор, јазичните стручњаци) кон нормата на литературниот јазик. Денеска, во ова т.н. „глобално село“, потребно е токму вака да се постави прашањето: „За стихијата и свеста во развојот на литературните јазици“. Ке опстанат ли? Кои ќе опстанат? Зошто? Како да се зачуваат? Како да се негуваат? Секако, за да се одговорат овие прашања потребно е да дејствува свесниот фактор. А тој свесен фактор што е ако не е јазичната политика (во позитивна смисла, како стратегија, планирање) и јазичното планирање. Денеска, овие две нешта се споија во една научна дисциплина, која би можеле да ја оквалификуваме и како постсоциolingвистичка.

Еден од поимите што се употребуваат во оваа дисциплина е поимот за јазичен статус. Во теоријата на јазична политика и планирање, под поимот јазичен статус се подразбира перципираната релативна вредност на еден јазик којашто е во врска со социјалната полезност на тој јазик. Според теоријата на јазична политика и планирање, социјалната полезност, вредност на јазикот, опфаќа два моменти: т.н. пазарна вредност на јазикот, како средство за комуникација во средината и низа субјективни карактеристики кои се во врска со општествената јазична култура (в. Th. Ricento, 2006, стр. 5). Ваквото поимање на јазичниот статус ја открива неговата реална улога во една социјална средина. Теоретичарите во оваа област нагласуваат дека статусот на јазикот не зависи исклучиво и неопходно од легалниот статус што јазикот го добива од државата преку извршните, законодавните и правните рамки. Тоа, според многу автори, е неопходниот минимум. Централните елементи во достигнувањето и градењето на јазичен статус се главно вонлингвистички и на некој начин супралегални (бараат повеќе од законска одлука). Тука влегуваат естетски, психолошки, идеолошки фактори. Ова, всушност, и не е многу нова работа. И социolingвистите (в. M. Radovanović, 1979), кога ги дефинираа фазите по кои се доаѓа до стандарден јазик и неговата норма, зборуваа за 10 фази, од кои седум, се остваруваа по кодификацијата (пропишувањето) на нормата на стандардниот јазик: елаборација (разработка) на нормата, акцептуација (прифаќање) на нормата, имплементација (спроведување, примена) на нормата, експанзија (ширење) на нормата, култивација (негување) на нормата, а последните две фази се однесуваа на нејзиното

преиспитување, на дејството на свесниот фактор во неа, кој секако треба да ја следи и правилно да ја насочува нејзината динамичност – евалуација на нормата и евентуално нејзина реконструкција.

Прифаќањето, ширењето и примената на нормата на еден стандарден јазик нема да се случат бргу и лесно, ако не се извршени претходно солидни анализи и истражувања, ако изборот на јазичниот идиом што ќе влезе како литературен јазик со своја норма од различни причини е погрешен. Тоа се феномени што зависат токму од естетски, социолошки, идеолошки и во крајна линија психолошки фактори.

Како што може да се види, култивацијата на нормата, општествената јазична култура, и во социолингвистиката, и во теоријата за јазична политика и планирање, се битен фактор во постигнувањето на јазичниот статус. Токму на ова поле треба да се ангажираат јазичните стручњаци, секако силно помогнати од соодветните државни институции.

Заклучок

Во современиов „глобален“ свет, веќе не е толку важно дали еден јазик е единствен официјален јазик во една држава или не (тоа може и да се промени). Важно е тој да се негува, да се одржува во здрав живот. Тука е потребно да се гради и соодветна јазична политика и јазично планирање, кои како што веќе видовме, израснаа во нови, сериозни научни дисциплини, со свои теориски и методолошки поставки.

Во оваа нова наука се употребува и терминот *јазична екологија*. Значи, во ова бурно време, пред нас се наложува не само да ги негуваме, туку и да ги заштитиме литературните јазици, бидејќи тие се дел од нашите идентитети и различности. Замислете само, колку би бил монотон еден свет во кој би исчезнале различностите!

Библиографија

1. Б. Корубин, Јазикот наш денешен, *Наша книга*, Скопје, 1969.
2. М. Radovanović, “Sociolingvistika”, *BIGZ*, Beograd, 1979.
3. Th. Ricento (ed.), “An Introduction to Language Policy”, Blackwell Publishing, 2006.

